

การวิเคราะห์แนวพระราชดำริและบทบาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในการส่งเสริมการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี : การศึกษาเฉพาะกรณี
โรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์

นายสุภชัย จันทรสุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาสารัตถศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

ISBN 974-631-837-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

AN ANALYSIS OF KING RAMA VI'S THOUGHTS ON AND HIS ROLE IN
THE DRAMATIC AND MUSIC EDUCATIONAL ENHANCEMENT:
A CASE STUDY OF THE PHRANLUANG SCHOOL
UNDER THE ROYAL PATRONAGE

Mr. Supachai Chansuwan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education
Department of Foundations of Education
Graduate School
Chulalongkorn University
1995
ISBN 974-631-837-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์แนวพระราชดำริและบทบาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการส่งเสริมการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี : การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์

โดย นายศุภชัย จันทร์สุวรรณ

ภาควิชา สารัตถศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรรณิการ์ สัจกุล

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ ถุงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ รัตนา ตุงคสวัสดิ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรรณิการ์ สัจกุล)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ประภาศรี สีหอำไพ)

..... กรรมการ
(นางสาววารุณี ใโศธารมย์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ศุภชัย จันทรสุวรรณ : การวิเคราะห์แนวพระราชดำริและบทบาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในการส่งเสริมทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี : การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์
(AN ANALYSIS OF KING RAMA VI'S THOUGHTS ON AND HIS ROLE IN THE DRAMATIC AND
MUSIC EDUCATIONAL ENHANCEMENT : A CASE STUDY OF THE PHRANLUANG SCHOOL
UNDER THE ROYAL PATRONAGE) อ.ที่ปรึกษา : ผศ. ดร. กรรณิการ์ ลักกุล, 335 หน้า.
ISBN 974-631-837-3

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาแนวพระราชดำริและบทบาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการ
ส่งเสริมการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี โดยวิเคราะห์จากกรณีโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์

ผลจากการศึกษาพบว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาทาง
ด้านนาฏศิลป์และดนตรี และมีพระราชดำริที่จะยกฐานะของศิลปินให้เป็นผู้มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี จึงทรงสถาปนาโรงเรียน
พรานหลวง ซึ่งพัฒนามาจากโรงเรียนทหารกระบี่หลวงให้เป็นหนึ่งในสี่ของโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อดำเนินการจัด
การศึกษาให้เป็นแบบอย่างของโรงเรียนทั้งหลายในประเทศ โดยนำความคิดมาจากโรงเรียนพับลิกสกูลในประเทศอังกฤษ
การจัดการศึกษาของโรงเรียนพรานหลวงเน้นที่การสอนดนตรีไทย ดนตรีสากล และนาฏศิลป์ด้านโขน ซึ่งเป็นศิลปะที่แสดง
ความเป็นอารยประเทศ โดยนักเรียนพรานหลวงต้องเรียนวิชาสามัญควบคู่กันไป รวมทั้งยังได้นำเอาบทละครพระราชนิพนธ์
มาเป็นเครื่องมือในการสอนให้จงรักภักดี ต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อีกด้วย จากแนวพระราชดำริดังกล่าวส่งผล
ให้โรงเรียนพรานหลวงเป็นสถาบันซึ่งผลิตศิลปินให้เข้าไปรับราชการในกรมมหรสพ มีหน้าที่เป็นผู้อนุรักษ์และสืบทอดมรดก
ศิลปวัฒนธรรมไทย นับว่าเป็นสถาบันสอนนาฏศิลป์ดนตรีในระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติแห่งแรกในประเทศไทย
เป็นสถาบันสร้างศิลปะโขนและดนตรีสากลแห่งแรกให้แก่ชาติ นักเรียนโรงเรียนพรานหลวงมีสถานภาพและบทบาทเป็น
นักเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นมหาดเล็กผู้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท เป็นเสื่อป่าพรานหลวง และเป็นศิลปินในกรม
มหรสพ ผู้ได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา จริยธรรม บุคลิกภาพ มีสมรรถภาพทางกายอย่างสมบูรณ์อีกด้วย
นักเรียนเก่าโรงเรียนพรานหลวงได้รับการยกย่องว่า เป็นศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์และดนตรีมากมาย จากแนว
พระราชดำริ ทำให้ครูโขนหรือศิลปินโขนผู้มีฝีมือได้ร่วมกันสร้างสรรค์วิธีการแสดง สืบทอดแบบแผน คงเอกลักษณ์ของ
นาฏศิลป์ไทยจนถึงปัจจุบัน เมื่อสิ้นสมัยรัชกาลที่ 6 ท่านเหล่านี้คือ ครูสอนวิชานาฏศิลป์โขนและวิชาดนตรีในโรงเรียน
นาฏศิลป์ กรมศิลปากร ซึ่งปัจจุบันคือวิทยาลัยนาฏศิลป์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลการวิจัย พบว่า นาฏศิลป์โขนของ
กรมศิลปากรปัจจุบัน คือ ศิลปะที่ได้รับการสืบทอดมาจากโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยตรง

ภาควิชา สารัตถศึกษา
สาขาวิชา ฐานการศึกษา
ปีการศึกษา 2537

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา กนกพร งาม
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C640145 : MAJOR FOUNDATIONS OF EDUCATION

KEY WORD: THOUGHTS / ROLE / ENHANCEMENT / THE PHRANLUANG SCHOOL

SUPACHAI CHANSUWAN : AN ANALYSIS OF KING RAMA VI'S THOUGHTS ON AND HIS ROLE IN THE DRAMATIC AND MUSIC EDUCATIONAL ENHANCEMENT : A CASE STUDY OF THE PHRANLUANG SCHOOL UNDER THE ROYAL PATRONAGE. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. KANNIGA SACHAKUL, Ph.D. 335 pp. ISBN 974-631-837-3

The purpose of this thesis is to study King Rama VI's thoughts and role for enhancing the dramatic and music education through an analysis of the case of the Phranluang School under the royal patronage.

The findings of this study indicate that as King Rama VI perceived the importance of dramatic and music education and desired to raise the status of the artists to be honourable and dignified people, he had established the Phranluang School which had been developed from the Thaharn Krabi Luang School (the Royal Sword Soldier School), as one of the four schools under the royal patronage. The administration of these schools was to be a model for other schools in the country. Such ideas were based on those of the English public schools. The educational administration of the Phranluang School emphasized the teaching of Khon drama, Thai music and western music which were the arts displaying the state of being civilized countries. The Phranluang students had to take general education courses at the same time. In addition, the royal dramatic plays were used as tools for teaching the students to be loyal to the nation, the religion and the king. Such royal thoughts enabled the Phranluang School to become an institute producing artists who became civil servants in the Royal Entertainment Department and whose duty was to conserve and transmit Thai arts and culture. Thus, it was the first institute which taught drama and music as formal education according to the statute in Thailand. It was the first institute which created the Khon art and western music for the nation. The Phranluang students had the status and role of the students under the royal patronage. They were the royal pages who were very close and loyal to the King. They were the Phranluang scouts and the artists of the Royal Entertainment Department. They had also shown full developments of their mind, their ethical beliefs, their personality, and their physical ability. The Phranluang alumni were recognized as being the artists who had created abundant works of drama and music. The royal thoughts enabled the Khon teachers or dextrous Khon artists to join hands in creating the performing techniques, transmitting the patterns, preserving the identity of Khon drama until the present time. After the reign of King Rama VI, these artists were the teachers of Khon and music courses in the Dramatic Arts School, the Fine Arts Department, known at present as the Dramatic Arts College. The research findings especially indicate that the present Khon drama of the Fine Arts Department is the art which has been directly transmitted from the Phranluang School under the royal patronage.

ภาควิชา..... สารัตถศึกษา
สาขาวิชา..... พื้นฐานการศึกษา
ปีการศึกษา..... 2537

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความกรุณาจากม.ล.ปิ่น มาลากุล และอดีตนักเรียน
เก่าโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ คือ นายมนตรี ตราโมท นายช่วย สுகนธมิตร
นายชูป ยวนะวณิช พระครูวิสุทธิธรรมจารย์ (แป๊ะ เต็งสิริ) ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องที่ได้กรุณา
ให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบ
ขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล อาจารย์ที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ กำลังใจ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วย
ความเอาใจใส่อย่างดีตลอดมา ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่กรุณา
ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ รวมทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤมล สุนทรานู ที่ได้กรุณาให้
คำปรึกษาและตรวจบทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ผู้วิจัยขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้การอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้
และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดวชิราวุธานุสรณ์
ห้องสมุดวิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุด
มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าเป็น
อย่างมาก รวมทั้งคุณฉัตรชัย ว่องกสิกรณ์ คุณพรทิพย์ อันทิวโรทัย และ คุณพรศิริ ผ่องอักษร
ที่ได้อนุเคราะห์ในเรื่องการจัดพิมพ์ ตลอดจนจัดรูปเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเป็นที่เรียบร้อย

ผู้วิจัยขอกราบระลึกถึงคุณพ่อคุณแม่ที่ให้ความรักและความห่วงใยตลอดระยะเวลาใน
การทำงาน รวมทั้งทุกท่านที่ช่วยให้กำลังใจจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

ศุภชัย จันทรสุวรรณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	10
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	10
ขอบเขตของการวิจัย	10
วิธีดำเนินการวิจัย	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
2 บทบาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการส่งเสริม	
นาฏศิลป์และดนตรีในราชสำนัก	13
พระราชประวัติโดยสังเขป	13
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์และดนตรีในราชสำนัก	18
กรมมหรสพ	18
กรมโขนหลวง	25
โขนเบรรดาศักดิ์	33
กรมเป็พาทย์หลวง	45
กองเครื่องสายฝรั่ง	50
กรมช่างมหาดเล็ก	55
กรมมหาดเล็ก	60

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	เสื่อป่าในพระบรมราชูปถัมภ์ : บทบาทของเสื่อป่าพรานหลวง
	ทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี 76
	การจัดตั้งกองเสื่อป่า 79
	กองเสื่อป่าพิเศษทหารกระบี่ : บทบาททางศิลปะการแสดง
	ในกิจกรรมเสื่อป่า 79
	การจัดตั้งกองโรงเรียนทหารกระบี่ 84
	กองเสื่อป่าพรานหลวงรักษาพระองค์ 87
4	โรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ 106
	ประวัติการก่อตั้งโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ 108
	แนวพระราชดำริในการก่อตั้งโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ .. 116
	ลักษณะสำคัญของโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ 118
	การจัดการเรียนการสอน 121
	สภาพโรงเรียน ครู และนักเรียน 135
	ผลการก่อตั้งโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ 155
	ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน 180
5	ศิลปินโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ กับการถ่ายทอด
	แนวพระราชดำรินับทศวรรษพระราชนิพนธ์ 192
	วิเคราะห์การถ่ายทอดแนวพระราชดำรินับทศวรรษชุดตำนานเสื่อป่า..... 197
	ตำนานเสื่อป่า 197
	การแสดงตำนานเสื่อป่าในปี พ.ศ. 2454 (ร.ศ. 130) 197
	การแสดงตำนานเสื่อป่าในปี พ.ศ. 2455 (ร.ศ. 131) 202

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
6	บทบาทและคุณลักษณะของนักเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์	210
	บทบาทในฐานะนักเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์	210
	บทบาทในฐานะมหาดเล็กผู้ใกล้ชิด	214
	บทบาทในฐานะเสี้อ่าพรานหลวงรักษาพระองค์	219
	บทบาทในฐานะศิลปินข้าราชการกรมมหรสพ	219
7	การสืบทอดจากโรงเรียนพรานหลวงสู่สถาบันสอนนาฏศิลป์และดุริยางค์ในปัจจุบัน..	227
	ศิลปินราชสำนักในสังกัดกระทรวงวัง	228
	ศิลปินราชสำนักในสังกัดกรมศิลปากร	232
	โรงเรียนสอนนาฏศิลป์และดนตรี	235
	โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ (พ.ศ. 2477-2478)	240
	วิเคราะห์เปรียบเทียบโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์กับ	
	โรงเรียนพรานหลวง	242
	วิเคราะห์การสืบสืดรอยต่อเนื่องของโรงเรียนพรานหลวง	
	ในพระบรมราชูปถัมภ์	243
	วิเคราะห์นโยบาย วัตถุประสงค์ และปรัชญาการศึกษา	
	ของโรงเรียนศิลปากร-แผนกนาฏดุริยางค์	247
	บทบาทของศิลปินกรมมหรสพกับกรมศิลปากร	250
	วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนนาฏศิลป์เปรียบเทียบกับ	
	โรงเรียนพรานหลวง	255
	วิเคราะห์หลักการศึกษาศาสตร์ของโรงเรียนนาฏศิลป์เปรียบเทียบกับ	
	โรงเรียนพรานหลวง	256
	วิเคราะห์โรงเรียนพรานหลวงเป็นต้นเค้าของวิทยาลัยนาฏศิลป์	262
8	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	270
	สรุปผลการวิจัย	271
	อภิปรายผลการวิจัย	277
	ข้อเสนอแนะ	289

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
รายการอ้างอิง	290
ภาคผนวก	301
ภาคผนวก ก ลายพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว ทำเนียบข้าราชการในกรมมหาดเล็กและกรมจีน	302
ภาคผนวก ข หนังสือของเจ้าพระยารามราฆพถึงเจ้าพระยามหิธร เรื่อง ขอให้โรงเรียนพรานหลวงไปสังกัดอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ	308
ภาคผนวก ค ลายพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัว พระบรมราชโองการโปรดให้ยุบโรงเรียนพรานหลวง	310
ภาคผนวก ง ภาพถ่าย	312
ภาคผนวก จ บทสัมภาษณ์นักเรียนโรงเรียนพรานหลวง	320
ประวัติผู้เขียน	335

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	แสดงการบริหารราชการ กรมบัญชาการสภาจางวางมหาดเล็ก	111
2	แสดงผู้บริหารโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์	113
3	แสดงการใช้ศิลปินข้าราชการสอนในโรงเรียนพรานหลวงและ โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์	245
4	แสดงต้นเค้าตามพระราชบัญญัติโรงเรียนของกระทรวงธรรมการ	264
5	แสดงต้นเค้าสาขาวิชาเรียนของวิทยาลัยนาฏศิลป์	265
6	แสดงการสืบทอดศิลปินจากโรงเรียนพรานหลวงสู่วิทยาลัยนาฏศิลป์	266
7	แสดงศิลปินครูและนักเรียนโรงเรียนพรานหลวงสืบทอดศิลปะเข้ามา เป็นครูในวิทยาลัยนาฏศิลป์	268